

Ірина Волкова

Ольга Шиліна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія м. Харків (Україна)

СЕМАНТИКА ЛЕКСЕМ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ КОЛЬОРУ

У ТВОРАХ І. Є. МІРОШНИЧЕНКА

Лексика кольорознавства цікавить лінгвістів віддавна, оскільки кольоропозначення здатні до відтворення мовної картини письменника зокрема й людини загалом. Лексика зі значенням кольору є одним із найважливіших засобів створення конкретної художньої образності в поезії. Слова зі значенням кольору реалізують у тексті передусім свої естетичні можливості, це спостерігаємо й у численних синтагматичних зв'язках.

Художня природа й вага кольору в художньому тексті була об'єктом розвідок К. Григор'яна, Л. Зубової, Е. Мостепаненка, О. Лосєва, А. Вартанова, та ін. В українській лінгвістиці дослідження кольороназв представлені в працях І. Бабій, Л. Пустовіт, Л. Лисиченко, О. Дзівак, Л. Ставицької, М. Коцюбинської, Н. Клименко, А. Критенко, Т. Ковальнової та ін.

Зауважимо, що питання кольорознавства є одним із найсуперечливіших у мовознавстві. Попри численні дослідження кольороназв, колористика поетичних творів потребує уточнення, зокрема зазначений шар лексики ізюмського поета І.Є. Мірошніченка ще не був під пильним оком мовознавців. Тож напрям нашого наукового пошуку є надзвичайно значущим та перспективним. Об'єктом дослідження став семантичний простір лексем зі значенням кольору, вербалізований у творчості Івана Єгоровича Мірошніченка. Предметом аналізу стало семантичне наповнення лексем кольору. Мета статті – дослідити семантичний простір лексем зі значенням кольору, утілений у поетичних творах ізюмського поета І. Є. Мірошніченка. Дослідники зазначають, що в історії вивчення слів-кольоронайменувань склалися лінгвістична, психологічна, культурно-антропологічна традиції. Дослідження кольорономінацій відбувається в різних мовознавчих галузях –

етимології, словотворі, ідіостилістиці, лінгвостатистиці, психолінгвістиці [2, с. 53]. Особливості кольорового бачення світу та функціонування кольоронайменувань у мисленнєво-мовленнєвій діяльності представників різних етносів дає підстави дослідникам говорити про існування етнічних (національних) кольорових і лінгвокольорових картин світу. Незбіг культурних уявлень про колір, наявність різних асоціацій, пов'язаних з тим чи іншим кольором, можуть зумовити комунікативну невдачу під час міжкультурного мовного контакту, адже багато явищ іншої культури неможливо зрозуміти без урахування значення кольору [2, с. 54]. Символіка кольорів відіграє значну роль у міфології, народних обрядах, мистецтві та ін. і змінюється залежно від означуваних предметів, регіональних особливостей, традицій тощо. Узагалі можемо відокремити сім основних груп кольорів: червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, сивий, білий [1, с. 301]. В усіх мовах світу існує колірніа тріада. В. В. Іванов називає позначення цих кольорів “мовними універсаліями” і зазначає, що три основних кольори (чорний – білий – червоний) є в усіх мовах світу; відмінності цих кольорів використовуються в усіх міфологіях та інших символічних системах [4, с. 146]. При аналізі жовтого колоративу увага концентрується на найактивніших його кольорах – жовтому і золотому [1, с. 302]. Активним уживанням відрізняється колоратив золотий, що є синонімом жовтого. Кольорові семи ад'єктива золотий ускладнюються значенням “кольором подібний до золота” й позитивним оцінним забарвленням, пов'язаним з українськими етнокультурними традиціями [3, с. 219]. У І.Є. Мірошниченка знаходимо сполучення рудіє поле [5, с. 21], в золотому мерехтінні [5, с. 22], степ рудий [6, с. 23] стають символом чогось блискучого, неймовірного та передають якусь тоненьку золотинку, яку автор змалював саме так. Золотий – символ сонця, світла, багатства, у християнстві – чистого світла, духовного багатства і разом з тим ідолопоклонства та зла. Ще з біблейських часів символізує силу та багатство, передаючи реальну владу цього дорогоцінного металу. В українському фольклорі золотий – символ не тільки багатства (і не

завжди у позитивному значенні), але й символ жіночої краси, жита, хліба [1, с. 302-303]. І.Є. Мірошніченко бачить лексему кольору золотий у такому сполученні: У містах і на селах Щоб повік не зникав, Наче сонце веселе, Золотів з рушника [5, с. 18]. Тільки розганяють хмурі тіні Сосни в золотому мерехтінні, Тільки і крізь плетиво зелене Зорі твої дивляться на мене [5, с. 22]. Червоний колір за своєю символічною семантикою перевищує інші кольори. В українській традиційній культурі значущість червоного кольору обумовлена його близькістю до вогню і світла [3, с. 217]. І.Є. Мірошніченко теж тяжіє червоним кольором до чогось теплого: І що твої червоні маки Цвітуть у пам'яті моїй? [5, с. 30].

Слід зазначити, що червоний колір вважали найголовнішим, адже в поєднанні «червоні маки», цей колір є символом молодості і краси. Поет не обходить цей колір і використовує його для позначення краси, символу роду: Як символ роду і красу, Я у світання колискові червоні маки понесу [5, с. 31]. Синонімами до кольоративу червоний виступають лексеми рожевий, багряний, кривавий, бурий, гранатовий, рум'яний, малиновий, кармін, червоно-гарячий [3, с. 217-218]. Щодо текстів І. Мірошніченка спостерігаємо таке: Ледь небо на Сході Рожево ясниться, Дрезина рушає На дальню діляницю [5, с. 7]. Палає полудень нестерпно, Рудіє поле. Скоро – серпень [5, с. 21]. Хлопця за червоними полками Повели малинові корогви [5, с. 10]. ...Пливе аеродром з-під крил, Гарячий степ, лісок, багряний, І ти, розвідник повітряний, Рушаєш у ворожий тил [5, с. 14]. Отже, серед кольорів, які домінують у творчості І.Є. Мірошніченка, найбільш часто вербалізований жовтий, який подається через такі лексеми: помаранчевий, пожежний, рудий, золотий та ін. Як наслідок, з'являються нові образи, що є елементом естетичного впливу на читача.

Список використаних джерел

1. Камберова Р. Семантика лексем зі значенням кольору в українських поетів-символістів / Райна Камберова // Вісник Львів. унту. Серія філологічна. – Вип. 48. – 2009. – С. 300-305.
2. Мазепова О. Концепт кольору та його місце в художній картині світу (на матеріалі сучасної перської поезії) / Олена Мазепова // Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна. – Вип.61, 2014. – С. 52-61.
3. Корольова В.В. Поетична семантика кольоративів у сучасній українській мові / В. В. Корольова // Мова і культура. – Вип. 15. – Т.1. – 2012. – С. 215-220.
4. Иванов В. В. Лингвистика третьего тысячелетия. Вопросы к будущему / В.В. Иванов. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 208 с.
5. Мірошніченко І.Є. Материні маки / І. Є. Мірошніченко. – Харків: Прапор, 1981. – 30 с.
6. Мірошніченко І.Є. Сіль глибини / І.Є. Мірошніченко. – Харків: Прапор, 1967. – 57 с.